

дослідження доводять, що найбільшу увагу підприємство повинно звернути на використання саме внутрішніх резервів.

Список використаних джерел:

1. Корпоративний менеджмент. Метод «Дюпон» [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.cfin.ru/chuvakhin/dupont.shtml>
2. Кошельок Г.В. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу підприємства. Економіка і суспільство. 2016. № 7. С. 361–368.
3. Soliman M. The Use of DuPont Analysis by Market Participants. The Accounting Review. 2008. №3. С. 823–853.

Черемісіна Світлана

д.е.н., доцент, провідний науковий співробітник

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Росоха Володимир

д.е.н, професор, головний науковий співробітник

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

**РОЗВИТОК ТЕХНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ**

Ґрунтовий покрив України з різними типами високопродуктивних чорноземів, які займають 26,5 млн га, або 44 % загальної площі території України і 6,7 % світових чорноземних ґрунтів, помірні й досить сприятливі для виробництва більшості культурних рослин кліматичні умови позитивно впливають на розвиток сільськогосподарського виробництва. Технологія обробітку ґрунту пройшла такі етапи становлення: ручне землеробство мотикою; оранка і розпушування ґрунту примітивними знаряддями на тязі приручених домашніх тварин; інтенсивний обробіток ґрунту знаряддями на тракторній тязі; використання хімічного методу боротьби з бур'янами, у зв'язку з чим інтенсивність механічного обробітку ґрунту знизилася, а продуктивність праці і урожайність сільськогосподарських культур різко підвищилася. Так, урожайність зернових і зернобобових культур за понад століття зросла у нашій країні у 4,5 раза, або від 10 ц/га у 1913 р. до 49,1 ц/га в 2021 р.

Різні кліматичні умови для розвитку сільського господарства на території України зумовлюють необхідність використання різних агротехнологій (технологічних операцій) виробництва та впровадження районованих сортів для вирощування сільськогосподарських культур.

Товаровиробники аграрної галузі економіки постійно прагнуть мінімізувати витрати, досягти високої урожайності та якості зерна, підвищення родючості ґрунтів. Головним чинником успішного розвитку землеробства, підвищення його конкурентоспроможності стає енергозберігаюча ґрунтозахисна технологія вирощування сільськогосподарських культур, що сприяє нарощенню виробництва продукції. У галузі вдаються до численних спроб впровадження іноземних технологій і технічних засобів, ведуться дискусії щодо визначення оптимальності певної технології виробництва.

Discussion panel 2. «Protection of agricultural producers and economic policy of protectionism of agro-industrial complex. Social disintegration and stratification of society in the face of rising food prices Management and finance in agriculture»

Науково-дослідні установи Національної академії аграрних наук України працюють над створенням моделей інтенсивних технологій (альтернативна, ресурсощадна, ресурсощадна біологізована, мінімальна, нульова тощо), займаються науковим обґрунтуванням, розробленням і впровадженням у виробництво адаптивних технологій вирощування сільськогосподарських культур з метою реалізації максимального потенціалу врожайності районуваних сортів і гібридів. Вони засновані на управлінні процесом формування врожаю, скороченні розриву між потенційною та реальною продуктивністю сільськогосподарських культур і спрямовані на реалізацію біологічного потенціалу продуктивності, підвищення стійкості рослин в онтогенезі до стресових біотичних та абіотичних факторів, а також ефективності виробництва за рахунок впровадження прогресивної агротехніки вирощування культурних рослин, організації виробництва і праці та раціонального використання матеріально-технічних ресурсів [1].

Отже сутність інтенсивних технологій полягає в оптимізації факторів урожайності протягом періоду вегетації рослин. Якщо за традиційної технології забезпечення матеріально-технічними ресурсами залежить від можливостей конкретного господарства, то за інтенсивної технології – від потреби в них для одержання запрограмованого рівня врожаю з меншими витратами на одиницю продукції. Водночас впровадження інтенсивних технологій потребує збільшення виробничих витрат на 1 га посіву в 1,5 рази і більше. Але вони не завжди відшкодовуються приростом урожаю, що зумовлює зростання собівартості одиниці продукції і зниження рівня рентабельності виробництва.

Важливим технологічним напрямом у зерновиробництві стає оптимізація норми висіву зернових культур, оскільки ціна елітного насіння значно підвищує собівартість вирощеної продукції. Високі норми висіву, що становлять нині 300 кг/га і більше, доцільно застосовувати лише за незадовільної якості посівного матеріалу, неякісної підготовки ґрунту до сівби або пізніх строках висіву зерна. Із впровадженням у виробництво нових високопродуктивних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, які забезпечують повну реалізацію можливостей інтенсивної технології, можна зменшити норми висіву зернових культур у 2–3 рази. Водночас сучасні інтенсивні технології передбачають повне забезпечення рослин елементами живлення. Для цього вносять науково обґрунтовані норми мінеральних добрив. Вартість мінеральних добрив у структурі витрат на технологію сягає 40–45 %, а іноді 50 % [2].

Ознакою сучасних інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур є широке застосування засобів захисту рослин для боротьби з бур'янами, шкідниками, хворобами, а також від вилягання. Це стало базовою основою революційних змін у рослинницьких технологіях. Стан агрофітоценозу контролюється від сходів до досягання, відповідно забезпечуються оптимальні умови для росту та формування якісного врожаю.

Заплановані заходи оброблення посівів виконуються в обов'язковому порядку, на відміну від принципу інтегрованого захисту, ефективного для ресурсощадних технологій. Нехтування хоча б одним обприскуванням може призвести до значних втрат врожаю [3].

Безумовно, що всі технологічні операції вирощування сільськогосподарських культур за інтенсивними технологіями потребують технічного переоснащення галузі рослинництва, впровадження сучасної високопродуктивної техніки, багатофункціональних агрегатів, які дають змогу виконувати різні операції за один прохід. Так, за допомогою ґрунтообробно-посівного агрегату якісно обробляється ґрунт і водночас висівається насіння. Для підвищення ефективності використання технічних засобів виробництва агрегати обладнують системами навігації GPS. Відповідно зменшується кількість проходів техніки по полю, менше руйнується важкою технікою структура ґрунту, економиться паливо.

Важливе значення для порівняльного аналізу різних варіантів технологій має структура витрат виробництва, що дає змогу виявити резерви їх зменшення за окремими напрямками. Потенціал сучасних інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур на великих площах майже повністю реалізований. Вони досягли критичних меж у таких напрямках: екологічному – забруднення природного середовища й сільськогосподарської продукції, пригнічення механізмів саморегуляції; енергетичному – надмірне зростання витрат непоновлюваної енергії на кожну додаткову одиницю продукції; продукційному (урожайному) – подальше збільшення доз азотних добрив, пестицидів тощо призводить до пригнічення росту культурних рослин і ґрунтових організмів, знижує стійкість агрофітоценозів до стресів. Для деяких культур досягнуто максимуму врожайності.

Широке використання гербіцидів суцільної дії (ґліфосати – раундап), які після прояву токсичної дії на бур'яни швидко знешкоджуються в процесі біологічного розкладу ґрунтовими мікроорганізмами, дало можливість вилучити з системи технологічних операцій лушення, дискування, оранку, боронування (закриття вологи), культивацію, досходове та післясходове боронування, багаторазове розпушування міжрядь тощо й перейти до мінімального обробітку ґрунту (*mini-till*), а згодом і повністю відмовитися від нього шляхом впровадження *No-till* технологій. У системі *No-till* ґрунт сприймається як біологічний організм, що має на кожному полі індивідуальну своєрідність, різний ступінь структурної стабільності, рівень забезпеченості поживними речовинами й вмісту органічної речовини [3].

Технології мінімального і нульового обробітку ґрунту зумовили принципові зміни в розвитку сільського господарства, що характеризуються впровадженням багатофункціональних агрегатів, сформованих на основі сівалки

Discussion panel 2. «Protection of agricultural producers and economic policy of protectionism of agro-industrial complex. Social disintegration and stratification of society in the face of rising food prices Management and finance in agriculture»

і обприскувача, збереженням рослинних решток на полі після збирання врожаю, відновленням структурної стабільності й біологічної активності ґрунту, поверненням до сівозмін із застосуванням проміжних сидеральних культур, одержання економічного, енергетичного, екологічного і соціального ефектів та різними рівнями їх співвідношення. Хоча ці технології дають змогу підвищити продуктивність праці в 3–5 разів, скоротити витрати на оплату праці в 1,6 раза, на технічні засоби і пально-мастильні матеріали – в 1,5 і 2,2 раза відповідно, впровадження їх у виробництво стримується високими цінами на техніку, необхідністю застосування імпортних системних гербіцидів, комп'ютерного керування технікою через супутник, потребою надзвичайно високої кваліфікації агрономічного і технічного персоналу.

Список використаних джерел:

1. Гринчук Ю. С., Ткаченко К. В., Драган О. О. Організаційно-економічні фактори підвищення сталості виробництва зерна в Україні. *Інноваційна економіка*. 2018. № 3-4. С. 5–11.
2. Сайко В. Ф., Малієнко А. М. Системи обробітку ґрунту в Україні. Київ: ЕКМО, 2007. 44 с.
3. Лобас М.Г., Россоха В.В., Соколов Д.О. Управління інноваційно-технологічним розвитком агросфери. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2016. 404 с.

Шаяхметова К.О.,
д.э.н., профессор
Туран Астана Университет
Кенес Е.,
магистрант
Туран Астана Университет

ОСНОВНЫЕ ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ РИСК-МЕНЕДЖМЕНТА В НАЦИОНАЛЬНЫХ КОМПАНИЯХ КАЗАХСТАНА

В условиях мирового финансового кризиса проблема оценки риска финансово-хозяйственной деятельности всех национальных компаний приобретает самостоятельное важное значение для поиска потенциала и возможностей риск-менеджмента противостоят негативным структурным явлениям. Очевидно, что в зависимости от содержания предпринимательской деятельности различных дочерних и зависимых организаций, а также экономической и политической стабильности в обществе результат предпринимательской деятельности в разных компаниях будет различен.

Деятельность АО НК «КазМунайГаз» и его дочерних организаций и зависимых обществ подвержена влиянию ряда рисков, начиная от предпринимательских заканчивая экологическими.

Начиная с 2007 и по н.в. АО НК «КазМунайГаз» осуществляет систему управления рисками на консолидированной основе с учетом покрытия рисков его дочерних организаций на основе принятой в международной практике риск-менеджмента нефтегазовой индустрии Комитета спонсорских организаций комиссии Тредуэя. Оно заключалось в программном обеспечении «Corporate Risk Managing Tool» по управлению рисками. Внедрение эффективной корпоративной системы управления рисками, позволяющей идентифицировать,